

втратами денотативної інформації та зміни оцінного знаку (7,6%) при вилученні алюзії у цільовому тексті. Метафоричність при відтворенні алюзій з універсальної енциклопедії зникає в 15,3% випадків при використанні вилучення та експлікації. Інтертекстуальний зв'язок нівелюється у 19,1% при експлікації, заміні образу та вилученні.

Кількісні результати дослідження втрат інформації демонструють настанову перекладача зберегти в першу чергу денотативну інформацію та оцінку. При відтворенні алюзивних метафор перекладач приділяє основну увагу збереженню метафоричного переносу. Інтертекстуальність стає компонентом, збереження якого не вважається першочерговим завданням.

Література

- Алексеева И.С.* Неизвестный перевод “Фауста” И.-В. Гете. Принципы критического анализа / И.С. Алексеева // Университетское переводоведение: материалы IV Международной научной конференции по переводоведению “Фёдоровские чтения”, Вып. 4. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2003. – 466 с. – С. 7-13. *Гусейнов Г.Ч.* Советские идеологемы в русском дискурсе 1990-х / Г. Ч. Гусейнов. – М.: Три квадрата, 2003. – 272 с. *Науменко А.М.* Перевод как обработка текста / А. М. Науменко // Вісник ХНУ ім. Каразіна. Сер.: Філологія. – 2000.– № 471.– С. 30-38. *Нестерова Н.М.* Вторичность как онтологическое свойство перевода: дис. ... доктора филол. наук: 10.02.19 / Нестерова Наталья Михайловна. – Пермь, 2005. – 376 с. *Попович Антон.* Проблемы художественного перевода / Антон Попович, пер. с словац. И.А.Бернштейн и И.С.Чернявской. – Москва: Высшая школа, 1980. – 200 с. *Berman A.* Translation and the Trials of the Foreign / A. Berman // The Translation Studies Reader / Ed. by L.Venuti. – London and New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2000.– P. 284-298. *Schäffner Cristina.* Political Discourse Analysis from the point of view of Translation Studies/ Cristina Schdffner // Journal of Language and Politics. –2004. – Vol. 3, No. 1. – P. 117-150. *Snell-Hornby Mary.* Communicating in the Global Village: On Language, Translation and Cultural Identity / Mary Snell-Hornby // Current Issues in Language and Society. – 1999. – Vol. 6, No. 2. – P.103-120. *Toporov V.N.* Translation: Sub Specie of Culture / V. N. Toporov // Meta. – 1992. – Vol. 37, № 1.– P. 2-49. *Venuti Lawrence.* Strategies of translation/ Lawrence Venuti // Routledge encyclopedia of translation studies / Ed. by M. Baker. – London and New York: Routledge Taylor & Francis Group, 1998b. – P. 240-244. *Venuti Lawrence.* Translation, Community, Utopia / Lawrence Venuti // The Translation Studies Reader. – London and New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2000b. – 524 p. *Venuti Lawrence.* Local Contingencies: Translation and National Identities/ Lawrence Venuti // Nation, Language and the Ethics of Translation / Ed. by S. Bermann and M.Wood. – Princeton : Princeton University Press, 2005. – P. 177-203.

УДК: 81':25:340.113

КАСЯНЕНКО Д. С.

(Інститут філології ХНУ імені Тараса Шевченка)

ДО ПИТАННЯ АДЕКВАТНОСТІ Й ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ ЄС

У статті досліджено ключові перекладознавчі категорії – адекватність та еквівалентність з позиції класичного та сучасного перекладознавства. З'ясовано значення цих термінів крізь призму перекладу законодавчих актів ЄС.

Ключові слова: адекватність перекладу юридичних текстів, еквівалентність перекладу законодавчих актів ЄС.

Касяненко Д.С. К вопросу адекватности и эквивалентности при переводе законодательных актов ЕС. В статье рассматриваются ключевые категории переводоведения – адекватность и эквивалентность с позиции классической и современной теории и практики перевода. Определяются значения указанных терминов в контексте перевода законодательных актов ЕС.

Ключевые слова: адекватность перевода юридических текстов, эквивалентность перевода законодательных актов ЕС.

Kasianenko D. On the issue of adequacy and equivalence by the EU legislative acts translation. This article is aimed to explore the main categories of translation studies – adequacy and equivalence from the position of classic and modern approach. It clarifies the sense of the adequacy and the equivalence by the EU legislative acts translation.

Key words: adequacy by the legal texts translation, equivalence by the EU legislative acts translation.

Серед стрижневих понять теорії та практики перекладу дослідники виділяють “адекватність” і “еквівалентність”, проте, незважаючи на центральну роль цих термінів у царині перекладу, науковці й досі не дійшли згоди щодо однозначного їхнього трактування. Важливість цих понять для сучасного перекладознавства зумовлює мету даного дослідження та об'єкт, а також сприяє визначенню завдання статті – конкретизувати значення провідних для теорії та практики перекладу категорій – адекватності й еквівалентності крізь призму перекладу юридичних текстів європейського права.

Вивченню зазначених категорій присвячені розвідки провідних перекладонавців: А.В. Федорова, В.С. Виноградова, Я.І. Рецкера, Л.С. Бархударова, В.Н. Комісарова, О.Д. Швейцера, К. Райс, Г. Вермеєра, Р. Штольце, Ю. Гоуз та ін. Варто зазначити, що деякі дослідники (Р. Левицький, Дж. Кеттфорд) не проводять чіткої межі між термінами “адекватність” / “еквівалентність” і

використовують їх як синоніми [Швейцер 1988, с. 92]. Так, на думку В. С. Виноградова, між термінами “адекватність” / “еквівалентність” немає суттєвих відмінностей. Дослідник прирівнює їх до понять “тотожність” / “рівність” / “повноцінність” / “аналогічність” і зазначає, що “під еквівалентністю (адекватністю) розуміється найбільш повне та ідентичне збереження в тексті перекладу жанрової своєрідності оригіналу та всієї різноманітної інформації, що міститься в тексті оригіналу” [Виноградов 2001, с. 11]. Він виділяє різні рівні еквівалентності і зазначає, що під терміном “еквівалентність” в теорії перекладу варто розуміти збереження відносної рівності змістовної, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної інформації в оригіналі та трансляті [Виноградов 2001, с. 18].

Інші науковці розмежовують поняття “адекватність” / “еквівалентність”, протиставляючи їх значення на різних рівнях. Зокрема, В.Н. Комиссаров розуміє під “адекватним перекладом” – “гарний” переклад, тобто переклад, який забезпечує необхідну повноту міжмовної комунікації за конкретних умов і відповідає поставленій меті [Комиссаров 1999, с. 82]. Вчений використовує термін “еквівалентність” для позначення результату перекладу, який означає функціональну відповідність трансляту оригіналові.

О.Д. Швейцер пов’язує поняття *еквівалентності* з поняттям *інваріанту* перекладу, причому найвищий рівень еквівалентності ВТ та ЦТ досягається у разі відтворення комунікативно-функціонального інваріанту, який охоплює різні семіотичні рівні та функціональні види еквівалентності [Швейцер 1988, с. 92].

К. Райс та Г. Вермеєр використовують терміни “адекватність” та “адекватний” досліджуючи переклад як *процес*, а термін “еквівалентність” та “еквівалентний” для позначення його *результату* – співвідношення між вихідним та цільовим текстом (далі ВТ та ЦТ), які виконують однакові комунікативні функції в різних культурах. Терміном “еквівалентність” вони позначають співвідношення як між окремими знаками, так і між текстами. При цьому “еквівалентність знаків не означає еквівалентності текстів і, навпаки, еквівалентність текстів не свідчить про еквівалентність усіх їхніх сегментів” [цит. за Швейцером 1988, с. 92]. На думку дослідників, еквівалентність текстів виходить за межі мови і діє на рівні культури. Пізніше у своїх розвідках науковці зазначають, що термін *адекватний переклад* застосовується для позначення співвідношення між ВТ та ЦТ за послідовного відтворення певної мети, якої перекладач намагається досягти в процесі перекладу. За К. Райс та Г. Вермеєром, *еквівалентність* – це особливий тип адекватності, визначальною рисою котрої є константність функцій ВТ та ЦТ [Prunč 2002, p. 168].

Я.І. Рецкер застосовує термін “еквівалентність” для позначення різних рівнів співвідношення лексичних одиниць вихідної та цільової мов (далі ВМ та ЦМ), що є цілком зрозумілим у контексті його “теорії закономірних відповідників” [Рецкер 1974, с. 11].

Л.С. Бархударов досліджує “еквівалентність” на рівні тексту і наголошує, що траслят ніколи не може бути повністю еквівалентним оригіналу, завдання ж перекладача – забезпечити їхню максимальну еквівалентність не на рівні окремих елементів тексту, а на рівні тексту в цілому [Бархударов 1975, с. 138]. На його думку, еквівалентний переклад – це переклад зі збереженням плану змісту та дотриманням норм мови перекладу [Бархударов 1975, с. 11].

За А.В. Федоровим, “адекватний переклад» (повноцінний переклад) – це переклад, ідентичний оригіналу за функцією та за вибором засобів відтворення мови та стилю ВТ цільовою мовою [Федоров 1958, с. 150-151].

О.І. Чередниченко розглядає “адекватність перекладу як його функціональну тотожність оригіналові, за якої враховується рецепція дискурсу. Адекватність перекладу може забезпечуватися його семантичною еквівалентністю, але може досягатися і за відсутності такої” [Чередниченко 2004, с. 4-5].

У контексті перекладу законодавчих актів ЄС (далі ЗА ЄС) розуміння термінів *еквівалентність* та *адекватність* дещо змінюється і суттєво відхиляється від їхнього традиційного тлумачення в перекладознавстві. Так, термін *еквівалентність (equivalence) текстів* перекладачі та правники застосовують в європейських інстанціях для позначення *рівності* та *автентичності* різномовних версій ЗА ЄС, а не для оцінки якості їхнього перекладу, як це прийнято у класичному перекладознавстві. Каіса Коскінен вважає, що переклад ЗА ЄС офіційними мовами ЄС не має нічого спільного з комунікативною функцією цих текстів і зумовлений символічним характером багатомовних версій ЗА ЄС, пов’язаний з феноменом стратегії багатомовності в об’єднаній Європі. ЗА ЄС, укладені офіційними мовами ЄС, він позначає “*екзистенційно еквівалентними*” [Koskinen 2000, p. 51], оскільки вони апріорі рівні і мають однакову юридичну силу, що задекларовано політикою багатомовності ЄС.

Отже, на нашу думку, адекватний переклад відтворює засобами ЦМ як зміст, так і форму оригіналу. Переклад у цілому може бути адекватним навіть за відсутності формальної точності передачі окремих слів та словосполучень. Таким чином, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що адекватність

перекладу означає його змістовну функціональність, а еквівалентність характеризує співвідношення відповідності оригіналу та трансляту на різних рівнях. При цьому головним критерієм перекладу ЗА ЄС слугує точна передача змісту оригіналу ЦМ. Перекладач повинен забезпечити максимальну відповідність оригіналу та трансляту, що стає можливим у процесі досягнення певних рівнів еквівалентності ВТ та ЦТ.

Вище ми вже вказували на те, що поняття “еквівалентність” є ключовим для теорії та практики перекладу, проте на практиці перекладознавці по-різному підходять до розуміння його сутності. Більшість дослідників вважає вимогу еквівалентності ВТ та ЦТ найважливішою як для процесу, так і для результату перекладу.

В.Н. Комиссаров пропонує розрізняти *типи еквівалентності*, які функціонують на різних смислових рівнях оригіналу та трансляту і формують певну ієрархічну структуру: 1. цілі комунікації; 2. ідентифікація ситуації; 3. “способи опису ситуації”; 4. значення синтаксичних структур; 5. мовні знаки [Комиссаров 1999, с. 52-94].

Провідною в перекладознавчих колах вважають концепцію нормативної еквівалентності В. Коллера. Автор розрізняє п'ять її видів:

- (1.) денотативну еквівалентність – збереження предметного змісту тексту;
- (2.) конотативну еквівалентність – відтворення конотації ВТ у ЦМ за допомогою влучного добору синонімічних мовних засобів;
- (3.) текстуально-нормативну еквівалентність – збереження жанрових ознак, мовних та мовленнєвих норм вихідного тексту;
- (4.) прагматичну еквівалентність – орієнтація на реципієнта трансляту;
- (5.) формальну еквівалентність – відтворення певних естетичних, формальних та індивідуально-стилістичних ознак оригіналу [цит. за Stolze 2001, р. 102-103].

Такий підхід дозволяє перекладачеві встановити певну послідовність цінностей оригіналу, які обов'язково потрібно відтворити в ЦМ. Залежно від жанру ВТ перекладач намагається забезпечити еквівалентність оригіналу та трансляту на тому рівні, який є пріоритетним у контексті перекладу певного типу тексту. Таким чином, можна стверджувати, що рівень еквівалентності між ВТ та ЦТ напряму залежить від обсягу відтворених у трансляті ознак оригіналу.

У перекладі ЗА ЄС найважливішим є досягнення максимальної еквівалентності на *денотативному* та *текстуально-нормативному рівнях*. При цьому під денотативною еквівалентністю ми розуміємо рівні смислової (семантичної) відповідності змістів лексичних одиниць ВМ та ЦМ: 1. повна денотативна еквівалентність; 2. часткова денотативна еквівалентність.

Проаналізуємо денотативну еквівалентність на прикладі з Договору про функціонування Європейського Союзу:

Die Mitgliedstaaten koordinieren ihre Wirtschaftspolitik innerhalb der Union [(2010, С. 83), S. 52].

Держави-члени координують свою економічну політику в межах Союзу [переклад авторський].

У наведеному контексті має місце повна денотативна еквівалентність оригіналу і трансляту, оскільки кожній смисловій одиниці ВМ відповідає однозначна смислова одиниця в ЦМ.

Das Europäische Parlament und der Rat sorgen dafür, dass die Dokumente, die die Gesetzgebungsverfahren betreffen, nach Maßgabe der in Unterabsatz 2 genannten Verordnungen öffentlich zugänglich gemacht werden [(2010, С. 83), S. 147].

Європейський Парламент та Рада забезпечують опублікування документів, що стосуються законодавчих процедур згідно з вимогами, встановленими регламентами, зазначеними у другому абзаці [переклад авторський].

У перекладі наведеного уривку нами було зафіксовано часткову денотативну еквівалентність, адже кількість сем оригіналу не відповідає їхній кількості у трансляті. Крім того, відбулася трансформація складнопідрядного речення оригіналу і заміна складної функціональної конструкції іменником.

Результати проведеного дослідження дозволяють дійти *висновків*, що для перекладу законодавчих текстів ЄС з німецької мови українською більш характерна часткова денотативна еквівалентність, що зумовлено розбіжностями систем ВМ та ЦМ і відсутністю відповідників певних синтаксичних, лексичних та граматичних конструкцій. Іншою стрижневою вимогою до перекладу юридичних текстів вважаємо текстуально-нормативну еквівалентність ВТ і ЦТ, яка передбачає збереження жанрових і функціонально-стилістичних особливостей оригіналу, відтворення специфіки його побудови й композиційної структури, дотримання мовних (синтаксичних та лексичних) норм ЦМ, що визначає *перспективи подальших студій* зазначеної проблематики.

Література

Бархударов Л.С. Язык и перевод. (Вопросы общей и частной теории перевода). – М.: Международные отношения, 1975. – 240 с. *Виноградов В.С.* Введение в переводоведение (Общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с. *Комиссаров В.Н.* Общая теория перевода. Проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых: [учеб. пособие] / В. Н. Комиссаров. – М.: ЧеРо, 1999. – 136 с. *Рецкер Я.И.* Теория перевода и переводческая практика: очерки лингвистической теории перевода / Я. И. Рецкер. – М.: Международные отношения, 1974. – 216 с. *Фёдоров А.В.* Введение в теорию перевода (Лингвистические проблемы) / А. В. Фёдоров. – изд. 2-е, перераб. – М.: Изд-во лит. на ин. яз., 1958. – 374 с. (Библиотека филолога). *Чередниченко О.І.* Міжкультурні аспекти перекладу / О. І. Чередниченко // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць. – К.: ВПЦ „Київський університет“. – 2004. – [спец. вип.] – С. 3-6. *Швейцер А.Д.* Теория перевода: статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 215 с. *Konsolidierte Fassungen des Vertrags über die Europäische Union und des Vertrags über die Arbeitsweise der Europäischen Union (2010/C 83)* [Електронний ресурс] Amtsblatt der Europäischen Union. – 2010. – 408 S. – Режим доступа : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:FULL:DE:PDF>. *Koskinen K.* Beyond Ambivalence: Postmodernity and the Ethics of Translation / K. Koskinen [Dissertation]. – Tampere: University of Tampere, 2000. – 130 P. *Prunč E.* Einführung in die Translationswissenschaft : Orientierungsrahmen / Hrsg. E. Prunč. – 2., erweiterte und verbesserte Auflage, Band 1. – Graz: Institut für Translationswissenschaft, 2002. – 374 S. *Stolze R.* Übersetzungstheorien : eine Einführung / R. Stolze. – 3., aktualisierte Aufl. – Tübingen: Gunter Narr, 2001. – 292 S.

УДК: 81'255.2/82-193.3

КАЧАНОВСЬКА Т.О.

(Київський національний університет ім. Т. Шевченка)

АДВЕРБІАЛЬНІ ОДНОРІДНІ РЯДИ У ФРАНЦУЗЬКИХ СОНЕТАХ І ЇХНІХ ПЕРЕКЛАДАХ

У статті розглядаються однорідні ряди (тобто синтаксичні конструкції, компонентами яких є однорідні члени речення) у французьких сонетах та їхніх українських перекладах, і вивчаються основні тенденції, що спостерігаються при відтворенні адвербіальних однорідних рядів.

Ключові слова: поетичний переклад, сонет, паралелізм, однорідний ряд.

Качановская Т.А. Адвербиальные однородные ряды в французских сонетах и их переводах. В статье рассматриваются однородные ряды (то есть синтаксические конструкции, компонентами которых являются однородные члены предложения) во французских сонетах и их украинских переводах, и изучаются основные тенденции, наблюдаемые при передаче адвербиальных однородных рядов.

Ключевые слова: поэтический перевод, сонет, параллелизм, однородный ряд.

Kachanovska T.O. Adverbial homogeneous series in French sonnets and theirs Ukrainian translations. We consider homogeneous series (i.e., syntactic constructions consisting of homogeneous members in a sentence) used by French sonneteers and their Ukrainian translators and study the main tendencies observed on the rendering into Ukrainian of the adverbial homogeneous series.

Keywords: poetic translation, sonnet, parallelism, homogeneous series.

Актуальним завданням сучасного перекладознавства є аналіз співвідношення між різними складовими поетичного цілого в оригіналі і перекладі [Чередниченко 2007, с. 181]. Однорідні ряди (далі – ОР) є широкоживаним різновидом паралельних конструкцій у французьких сонетах, які взагалі багаті на різного роду паралелізми [Gendre 1996, p. 115]. Інтерес сонетярів до таких конструкцій зумовлюється їхньою здатністю виконувати найрізноманітніші стилістичні функції (пор. [Качановська 2004, с. 121]). У перекладознавчому аспекті ОР досліджувались, зокрема, Л. Зіневич, В. Савчин, А. Мешонніком. Встановлено, що видатні українські перекладачі часто й вельми успішно послуговуються ОР. Доведено, що довільне введення ОР у переклад може призводити до затемнення чи збіднення авторської думки [Meschonnic 1999, p. 367-368], а також до небажаного уповільнення розповіді [Коптілов 2003, с. 38]. У циклі робіт автора (див. короткий їхній перелік у [Качановська 2010, с. 23]) досліджено найбільш типові перекладацькі відповідники ОР, позиційні зміни при відтворенні ОР, специфіку вживання у перекладі ОР, що не мають формально конвергентних відповідників в оригіналі, вплив комунікативних інтенцій та ідіолекту автора та його перекладача на особливості відтворення переданої в оригіналі за допомогою ОР інформації, морфологічний склад ОР в оригіналах і перекладах, а також специфіку відтворення субстантивних, ад'єктивних та вербальних